

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: навч. посіб.. Київ: Заповіт, 1996. 352 с. ISBN 5-353-7707-1079-9.
2. Дубовий В. І., Дубовий О. В. *Екологічна культура*. Херсон : Грінь Д. С., 2016. 256 с. ISBN 978-966-930-112-3.
3. Курняк Л. М. Екологічна культура: поняття та формування. *Збірник наукових праць ХІСТ Університету «Україна»*. 2015. № 10. С. 48–51.
4. Логвиненко В. М. Теоретичні основи феномену екологічної культури. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2011. № 3. С. 34–38.
5. Лозовська І. М. До проблеми формування екологічної культури та вихованості. *Нова педагогічна думка*. 2009. № 4. С. 112–114.
6. Зеркалов Д. В. *Проблеми екології сталого розвитку*. Київ : Основа, 2013. 430 с.
7. Національна парадигма сталого розвитку України / за ред. Б. Є. Патона. Київ, 2012. 72 с. ISBN 978-966-02-6268-3.
8. Leopold A. *A Sand County Almanac and Sketches Here and There*. New York : Oxford University Press, 1989. 240 p. ISBN 978-0195067774.
9. Orr D. W. *Ecological Literacy: Education and the Transition to a Postmodern World*. Albany : State University of New York Press, 1992. 224 p.
10. World Commission on Environment and Development. *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Oxford : Oxford University Press, 1987. 383 p.
11. Intergovernmental Conference on Environmental Education. Tbilisi Declaration. In: Intergovernmental Conference on Environmental Education, Tbilisi (USSR), 14–26 October 1977 : Final Report. Paris : UNESCO ; Nairobi : UNEP, 1978.

P. 18–26. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000032763> (дата звернення: 06.04.2025).

12. United Nations Conference on Environment and Development. Agenda 21: Programme of Action for Sustainable Development : Rio Declaration on Environment and Development ; Statement of Forest Principles ; the Final Text of Agreements Negotiated by Governments at the United Nations Conference on Environment and Development (UNCED), Rio de Janeiro, Brazil, 3–14 June 1992. New York : United Nations, 1993. 351 p. ISBN 92-1-100509-4. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> (дата звернення: 08.08.2025).

13. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York : United Nations, 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 14.01.2026).

14. Чікірякін К. В., Шестопапов О. В. Роль екологічної культури в розвитку суспільства. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2024. № 4. С. 52–58.

15. Чікірякін К. В., Шестопапов О. В. Місце екологічної культури в соціально-економічній трансформації людства. *Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Summer Debates*. 2024. С. 308.

16. Лук'янова Л. Б., Гуренкова О. В. *Екологічна компетентність майбутніх фахівців : навч.-метод. посіб.* Київ ; Ніжин : ПП Лисенко, 2008. 243 с.

17. Пустовіт Н. А. Критерії і показники екологічної компетентності школярів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2008. № 1. С. 109–113.

18. Чікірякін К. В., Баранова А. О., Шестопапов О. В. Аналіз проблеми формування екологічної культури в системі екологічної освіти. *MicroCAD-2023*. Харків : НТУ «ХП», 2023. С. 384.

19. Отич Д. Екологічна самосвідомість особистості як психологічний феномен. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки*. 2020. Вип. 11 (56). С. 87–94. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.11\(56\).08](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.11(56).08)
20. Орденов С. С. Формування екологічної свідомості в умовах глобалізації. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2021. № 2 (34). С. 46–50.
21. Морозова Л. П., Бондарчук А. О., Варук Ю. С. Роль екологічних цінностей у формуванні екологічної культури особистості. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 46–50.
22. Roth C. E. *Environmental Literacy: Its Roots, Evolution and Directions in the 1990s*. Columbus, OH : ERIC Clearinghouse for Science, Mathematics, and Environmental Education, 1992. 95 p. ISBN 0-911702-54-3.
23. Dobson A. *Citizenship and the Environment*. Oxford : Oxford University Press, 2003. 240 p. ISBN 978-0199258444.
24. UNESCO. *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. Paris : UNESCO Publishing, 2017. 62 p. ISBN 978-92-3-100209-0.
25. Tilbury D. *Education for Sustainable Development: An Expert Review of Processes and Learning*. Paris : UNESCO, 2011. 115 p.
26. Capra F. *The Web of Life: A New Scientific Understanding of Living Systems*. New York : Anchor Books, 1997. 347 p.
27. Bonnett M. *Environmental Education and the Issue of Nature*. *Curriculum Journal*. 2007. Vol. 18, No. 4. P. 707–721. DOI: 10.1080/09585170701687976.
28. Liu L., Tobias G. R. The impact of environmental literacy on residents' green consumption: Experimental evidence from China. *Cleaner and Responsible Consumption*. 2024. Vol. 12. Article 100165. DOI: 10.1016/j.clrc.2023.100165.
29. Yildirim MS, Elkoca A, Gökçay G, Yilmaz DA, Yıldız M. The relationship between environmental literacy, ecological footprint awareness, and

environmental behavior in adults. *BMC Public Health*. 2025 Feb 10;25(1):551. doi: 10.1186/s12889-025-21340-3. PMID: 39930452; PMCID: PMC11812180.

30. Komatsu H, Silova I, Rappleye J (2023), "Education and environmental sustainability: culture matters". *Journal of International Cooperation in Education*, Vol. 25 No. 1 pp. 108–123, doi: <https://doi.org/10.1108/JICE-04-2022-0006>

31. Jenkins A. Ecological global citizenship education: a reframing. *International Journal of Development Education and Global Learning*. 2021. Vol. 13, No. 1. P. 5–20.

32. European Commission. *The European Green Deal*. Brussels : European Commission, 2019. 24 p. URL: <https://climate-pact.europa.eu>

33. Hadjichambis A. C., Reis P., Paraskeva-Hadjichambi D., Činčera J., Boeve-de Pauw J., Gericke N. et al. Conceptualizing Environmental Citizenship for 21st Century Education. *Environmental Sciences Europe*. 2020. Vol. 32. Article 40. DOI: 10.1186/s12302-020-00340-5.

34. Wals A. E. J., Benavot A. Can We Meet the Sustainability Challenges? The Role of Education and Lifelong Learning. *European Journal of Education*. 2017. Vol. 52, No. 4. P. 404–413. DOI: 10.1111/ejed.12250.

35. United Nations Environment Programme. *Global Environment Outlook GEO-6: Healthy Planet, Healthy People*. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 708 p.

36. IPBES. *Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services*. Bonn : Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, 2019. 1148 p.

37. Steffen W., Richardson K., Rockström J., Cornell S. E., Fetzer I., Bennett E. M. et al. Planetary Boundaries: Guiding Human Development on a Changing Planet. *Science*. 2015. Vol. 347, No. 6223. DOI: 10.1126/science.1259855.

38. Orr D. W. *Ecological Literacy: Educating Our Children for a Sustainable World*. San Francisco : Sierra Club Books, 2005. 264 p.

39. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Education for Sustainable Development: A Roadmap. Paris : UNESCO, 2020. 66 p.
40. Sachs J. D. The Age of Sustainable Development. New York : Columbia University Press, 2015. 543 p.
41. Raworth K. Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist. White River Junction : Chelsea Green Publishing, 2017. 384 p.
42. Geissdoerfer M., Savaget P., Bocken N. M. P., Hultink E. J. The Circular Economy – A New Sustainability Paradigm? *Journal of Cleaner Production*. 2017. Vol. 143. P. 757–768. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.12.048>
43. United Nations Environment Programme. Making Peace with Nature. Nairobi : UNEP, 2021. 168 p.
44. European Commission. A New Circular Economy Action Plan: For a Cleaner and More Competitive Europe. Brussels : European Commission, 2020. 20 p.
45. Чікірякін К.В., Шестопапов О.В. Підходи до кількісного оцінювання рівня екологічної культури: формування інтегрального індексу. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки*. 2025. №146. С. 281 – 285.
46. Porter M. E., van der Linde C. Toward a New Conception of the Environment-Competitiveness Relationship. *Journal of Economic Perspectives*. 1995. Vol. 9, No. 4. P. 97–118. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.9.4.97>
47. Elkington J. *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford : Capstone Publishing, 1997. 407 p.
48. OECD. Green Growth Indicators 2023. Paris : OECD Publishing, 2023. 196 p.
49. World Bank. World Development Report 2022: Finance for an Equitable Recovery. Washington : World Bank, 2022. 305 p.
50. United Nations Development Programme. Human Development Report 2023/2024. New York : UNDP, 2024. 420 p.

51. European Environment Agency. *Sustainability Transitions: Policy and Practice*. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2023. 112 p.
52. Куценко В., Трілленберг Г. Екологічна освіта — важливий інструмент сталого розвитку. *Економіка природокористування і охорони довкілля*. 2014. № 7. С. 20–22.
53. Луканюк В. Екологічна освіта як чинник екологічного благополуччя в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. Вип. 2. С. 95–98.
54. Мартін А. Екологічна освіта як складник сталого розвитку природи й суспільства. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 52, т. 2. С. 223–226. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-2-34>
55. Січко І. Екологічна освіта й виховання як елементи стратегії сталого розвитку. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2016. № 4. С. 173–178.
56. Філяніна Н. М. Освіта для сталого розвитку: гуманітарна й екологічна складові. *Гуманітарний часопис*. 2013. № 2. С. 93–99.
57. Екологізація освітнього простору сучасної загальноосвітньої школи : монографія / Н. А. Пустовіт, О. А. Колонькова, О. Л. Пруцакова, Г. В. Тарасюк, Ю. Г. Солобай. Харків : Друкарня Мадрид, 2016. 154 с.
58. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України / за наук. ред. М. А. Хвесика. Київ : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2013. 40 с.
59. Заверуха Н. М., Серебряков В. В., Скиба Ю. А. *Основи екології* : навч. посіб. Київ : Каравела, 2006. 368 с.
60. Мандрик О. М., Мальований М. С., Орфанова М. М. Екологічна освіта та екологічне виховання. *Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування*. 2019. № 1 (19). С. 130–139.
61. Сафранов Т. А. Вища екологічна освіта України: становлення і сучасний стан. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 1 (32). С. 39–51.

62. Федоряк Р. М., Діденко Є. О. Вища освіта в контексті концепції сталого розвитку. *Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф.* Київ, 2018. С. 116–122.
63. Туниця Ю. Ю. та ін. Екологізація освіти як ключовий фактор підготовки фахівців для сталого розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.10. С. 348–355.
64. Hungerford H. R., Volk T. L. Changing learner behavior through environmental education. *Journal of Environmental Education*. 1990. Vol. 21, No. 3. P. 8–21.
65. Chawla L. Childhood nature connection and constructive hope: A review of research on connecting with nature and coping with environmental loss. *People and Nature*. 2020. Vol. 2, No. 3. P. 619–642. DOI: <https://doi.org/10.1002/pan3.10128>
66. Evans G. W., Otto S., Kaiser F. G. Childhood origins of young adult environmental behavior. *Psychological Science*. 2018. Vol. 29, No. 5. P. 679–687. DOI: <https://doi.org/10.1177/0956797617741894>
67. Otto S., Pensini P. Nature-based environmental education of children: Environmental knowledge and connectedness to nature, together, are related to ecological behaviour. *Global Environmental Change*. 2017. Vol. 47. P. 88–94. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2017.09.009>
68. UNESCO. Learn for Our Planet: A Global Review of How Environmental Issues Are Integrated in Education. Paris : UNESCO, 2021. 97 p. ISBN 978-92-3-100478-0.
69. Самойленко Н. М., Новожилова Т. Б., Шестопапов О. В., Чікірякін К. В., Титаренко А. І. Підвищення якості підготовки екологів у питаннях управління у природоохоронній діяльності та екологічної безпеки. *Екологічні науки*. 2025. № 4(61). С. 216–220.

70. Тихомирова Т. С., Шестопапов О. В., Новожилова Т. С., Босюк А. С., Чікірякін К. В. Використання інструментів Kahoot! в освітній діяльності для формування екологічної культури та екологічної свідомості молоді. *Інтегровані технології та енергозбереження*. 2025. № 1. С. 119–129.

71. Босюк А. С., Чікірякін К.В., Косенкова І.Д. Освітні інструменти для формування екологічної свідомості спортсменів в межах Цілей сталого розвитку. *Актуальні проблеми формальної і неформальної освіти з моніторингу довкілля та заповідної справи: тези доп. 4-ї Міжнар. інтернет-конф.* Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2025. С. 70-71.

72. United Nations Environment Programme. Environmental Rule of Law: First Global Report. Nairobi : UNEP, 2019. 290 p.

73. United Nations Economic Commission for Europe. Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention). New York ; Geneva : United Nations, 1998. 30 p.

74. OECD. Education and Skills for Sustainable Development: OECD Future of Education and Skills 2030. Paris : OECD Publishing, 2021. 118 p.

75. Крючкова В. В., Тихомирова Т. С., Чікірякін К. В. Сталий підхід до управління текстильними відходами: досвід Чехії та перспективи його використання в Україні. *Екологічні науки*. 2024. № 5(56). С. 203–210.

76. Тихомирова Т. С., Крючкова В. В., Чікірякін К. В. Грантові проєкти для підтримки апсайклінг-підприємництва та розвитку екологічної культури в Україні як інструмент зменшення текстильних відходів. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія: Екологія. Публічне управління та адміністрування*. 2025. Вип. 1. С. 53–61.

77. Bianchi G., Pisiotis U., Cabrera Giraldez M. GreenComp in Practice: Case Studies on the Use of the European Sustainability Competence Framework.

Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2024. 111 p. DOI: 10.2766/053738.

78. Stern P. C. Toward a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*. 2000. Vol. 56, No. 3. P. 407–424. DOI: <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00175>

79. Dunlap R. E., Van Liere K. D., Mertig A. G., Jones R. E. Measuring endorsement of the new ecological paradigm: A revised NEP scale. *Journal of Social Issues*. 2000. Vol. 56, No. 3. P. 425–442. DOI: <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00176>

80. Kollmuss A., Agyeman J. Mind the Gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research*. 2002. Vol. 8, No. 3. P. 239–260. DOI: <https://doi.org/10.1080/13504620220145401>

81. Clayton S., Myers G. *Conservation Psychology: Understanding and Promoting Human Care for Nature*. 2nd ed. Chichester: Wiley-Blackwell, 2015. 344 p.

82. Wals A. E. J. Sustainability-oriented ecologies of learning: A response to systemic global dysfunction. *Environmental Education Research*. 2020. Vol. 26, No. 4. P. 443–448. DOI: <https://doi.org/10.1080/13504622.2020.1727570>

83. Monroe M. C., Andrews E., Biedenweg K. A framework for environmental education strategies. *Applied Environmental Education & Communication*. 2008. Vol. 7, No. 1–2. P. 205–216. DOI: <https://doi.org/10.1080/15330150802502103>

84. Орфанова М. М., Яцишин Т. М., Рибак О. І. Інноваційні технології у формуванні трирівневої екологічної освіти. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Екологія*. 2016. Вип. 14. С. 98–101.

85. Орфанова М.М., Яцишин Т.М. Екологізація освітнього процесу: екологічна освіта та виховання. *Екологічний вісник*. 2015. № 6. С. 23–24.

86. Маленко Я.В., Кабак О.М. Екологічна культура: загальна проблематика й аспекти формування. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 4(10). С. 539–553. DOI: 10.52058/2786-6165-2023-4(10)-539-553.

87. Сакур А. О., Пітак Р. О., Чікірякін К. В. Оцінка екологічних збитків завданих лісовому фонду України під час війни. *Сталий розвиток: захист навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування*: зб. матеріалів 8-го Міжнар. молодіжного конгресу, 16-18 жовтня 2024 р. м. Львів : ГО "МНГ", 2024. С.25.

88. Чікірякін К. В., Шестопапов О. В. Науково-методичне обґрунтування індексу екологічної культури як інтегрального показника сталого розвитку суспільства. *Український журнал природничих наук*. 2025. № 14. С. 374–382.

89. OECD. *OECD Learning Compass 2030: A Series of Concept Notes*. Paris : OECD Publishing, 2020. 120 p.

90. European Commission. *GreenComp: The European Sustainability Competence Framework*. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2022. 76 p. DOI: <https://doi.org/10.2760/13286>

91. UNESCO. *Greening Education Partnership: Getting Every Learner Climate-Ready*. Paris : UNESCO Publishing, 2023. 54 p.

92. Hadjichambis A. Ch., Paraskeva-Hadjichambi D. Education for Environmental Citizenship: The Pedagogical Approach. In: *Conceptualizing Environmental Citizenship for 21st Century Education*. Cham : Springer, 2020. P. 237–261.

93. Jávorka Z., Nieth L., Marinelli E., Sutinen L. et al. *GreenComp in Practice: Case Studies on the Use of the European Competence Framework*. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2024. 111 p. DOI: 10.2766/053738. ISBN 978-92-68-15399-4.

94. Schulz W., Ainley J., Fraillon J., Losito B., Agrusti G., Damiani V., Friedman T. *Education for Citizenship in Times of Global Challenge: IEA International*

Civic and Citizenship Education Study 2022 International Report. Amsterdam : International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA), 2023. 306 p. URL: <https://www.iea.nl/sites/default/files/2023-12/ICCS-2022-International-Report.pdf>

95. Hadjichambi D., Hadjichambis A. Ch., Adamou A., Georgiou Y. A Systematic Literature Review of K–12 Environmental Citizen Science (CS) Initiatives: Unveiling the CS Pedagogical and Participatory Aspects Contributing to Students’ Environmental Citizenship. *Educational Research Review*. 2023. Vol. 39. Article 100525. DOI: 10.1016/j.edurev.2023.100525.

96. Sterling S. Sustainable Education: Re-Visioning Learning and Change. Schumacher Briefings No. 6. Dartington : Schumacher Society ; Cambridge : Green Books, 2001. 94 p. ISBN 978-1870098991.

97. Fritz L., Hallberg P., Moser C. et al. Perceived impacts of the Fridays for Future climate movement on environmental concern and behaviour in Switzerland. *Sustainability Science*. 2023. Vol. 18. P. 2219–2244. DOI: 10.1007/s11625-023-01307-2

98. United Nations Environment Programme. Environmental Education and Youth Engagement for a Sustainable Future. Nairobi : United Nations Environment Programme, 2022. URL: <https://www.unep.org/explore-topics/education-environment> (дата звернення: 06.06.2025).

99. Ying T. W., Alias N., DeWitt D. Sustainable Environmental Education Using Virtual Reality: A Module for Improving Environmental Citizenship Competences in Secondary Schools. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*. 2024. Vol. 20, No. 10. Article em2511. DOI: 10.29333/ejmste/15177.

100. Baya A., Turşie C. Informal Environmental Education and Green Citizenship: Greenfluencers and Romanian Gen Z’s Eco-Conscious Social Media

Practices. Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala. 2025. Vol. 17, No. 3. P. 417–450. DOI: 10.18662/rrem/17.3/1029.

101. Популяризація екологічної освіти. Шлях до сталого розвитку. Шестопалов О.В., Крючкова В.В., Чікірякін К.В., Тумановська К.В. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я* : тези доп. 32-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2024, 22–25 травня 2024 р. Харків: НТУ «ХПІ», 2024. С.399

102. Тихомирова Т. С., Шестопалов А. В., Босюк А. С., Крючкова В. В., Чікірякін К. В. Творчі конкурси екологічного спрямування як ефективний інструмент екологічної освіти та просвітництва молоді. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*: тези доп. 33-ї Міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD-2025, 14–17 травня 2025 р. Харків: НТУ «ХПІ», 2025. С. 442.

103. Scalabrino C. European Sustainability Competence Framework Background Document: Literature Review, Analysis of Frameworks and Proposals. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2022. DOI: 10.2760/378627.

104. United Nations Department of Economic and Social Affairs. The Sustainable Development Goals Report 2024. New York : United Nations, 2024. 51 p. DOI: 10.18356/9789213589755.

105. UNESCO. *Greening Every Learning Environment*. Paris : UNESCO, 2024. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/green-school-quality-standard-greening-every-learning-environment> (дата звернення: 15.11.2025).

106. Reis P. Environmental Citizenship and Youth Activism. In: *Environmental Citizenship*. Cham : Springer, 2023. P. 273–289. DOI: 10.1007/978-3-031-25167-2.

107. White K., Habib R., Hardisty D. J. How to SHIFT Consumer Behaviors to Be More Sustainable. *Journal of Marketing*. 2019. Vol. 83(3). P. 22–49. DOI: 10.1177/0022242919825649.

108. De Groot J. I. M., Steg L. Value Orientations and Environmental Beliefs in Five Countries. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 2007. Vol. 38, No. 3. P. 318–332. DOI: 10.1177/0022022107300278.
109. Larson L. R., Green G. T., Castleberry S. B. Construction and Validation of an Instrument to Measure Environmental Orientations in a Diverse Group of Children. *Environment and Behavior*. 2011. Vol. 43, No. 1. P. 72–89.
110. Wamsler C. Education for Sustainability: Fostering a More Conscious Society and Transformation Towards Sustainability. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 2020. Vol. 21, No. 1. P. 112–130.
111. United Nations Volunteers. *State of the World's Volunteerism Report 2022: Building Equal and Inclusive Societies*. New York : United Nations Volunteers, 2022. 180 p.
112. Ballew M. T., Omoto A. M., Winter P. L. Using Web 2.0 and Social Media Technologies to Foster Proenvironmental Action. *Sustainability*. 2015. Vol. 7, No. 8. P. 10620–10648. DOI: 10.3390/su70810620.
113. McDougale L., Greenspan I. Community Participation, Civic Engagement and Environmental Action. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 2019. Vol. 48, No. 5. P. 945–965.
114. Plastic Free Foundation. Plastic Free Foundation Impact Report 2024. Perth : Plastic Free Foundation, 2024. 20 p. URL: <https://plasticfreefoundation.net/our-impact/impact-2024/> (дата звернення: 16.10.2025).
115. Gui X., Nardi B. Sustainability Begins in the Street: A Story of Transition Town Totnes. In: *ICT for Sustainability 2015*. Atlantis Press, 2015. P. 207–218. DOI: 10.2991/ict4s-env-15.2015.41.
116. Let's Do It World NGO. Annual Report 2024. Tallinn : Let's Do It World NGO, 2025. URL: <https://www.worldcleanupday.org/about> (дата звернення: 02.01.2026).

117. Громадська організація «Всеукраїнський молодіжний рух "Let's Do It Ukraine"». Звіт про результати Всесвітнього дня прибирання в Україні 2024. Київ: ГО «Всеукраїнський молодіжний рух "Let's Do It Ukraine"», 2024. URL: <https://letsdoitukraine.org> (дата звернення: 25.02.2026).

118. European Network for Environmental Citizenship. Conceptualizing Environmental Citizenship for 21st Century Education / ed. by A. C. Hadjichambis, P. Reis, D. Paraskeva-Hadjichambi, J. Činčera, J. Bovee-de Pauw, N. Gericke, M.-C. Knippels. Nicosia : ENEC, 2022. 198 p. ISBN 978-9963-711-40-2. URL: <https://enec-cost.eu/publications/> (дата звернення: 16.03.2025).

119. Тихомирова Т.С., Новожилова Т.Б., Місик Я.Т., Крючкова В.В., Чікірякін К.В. Створення локального бренду як елемент сталого управління природоохоронними територіями. Екологічні науки. 2025. № 2 (59). С. 355–359

120. Тихомирова Т. С., Самойленко Н. М., Чікірякін К. В. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Екологічні засади сталого розвитку країни» : для здобувачів третього освітнього рівня спец. Е2 «Екологія» усіх форм навчання. Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків: НТУ «ХПІ», 2025. 30 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/87142> (дата звернення: 05.03.2026).

121. European Commission. Attitudes of Europeans towards the Environment: Special Eurobarometer 550. Brussels : European Commission, 2024. 104 p. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a9110472-8cf7-11ef-a130-01aa75ed71a1> (дата звернення: 21.12.2025).

122. European Commission. Climate Change : Special Eurobarometer 538. Brussels : European Commission, 2023.

URL: https://data.europa.eu/data/datasets/s2954_99_3_sp538_eng?locale=en (дата звернення: 30.01.2026).

123. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). How Green is Household Behaviour? Sustainable Choices in a Time of Interlocking Crises. Paris : OECD Publishing, 2023. DOI: 10.1787/2bddd663-en.

124. Neuweg I. Ukrainians and Climate Policies: What Are Ukrainians' Preferences for Using Carbon Revenues? OECD Environment Working Papers. Paris: OECD Publishing, 2023. No. 229. DOI: 10.1787/00c8ec08-en.

125. World Values Survey Association. World Values Survey Wave 7 (2017–2022): Official Data Release. Madrid: WVSA, 2022. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/> (дата звернення: 15.09.2025).

ДОДАТОК А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації у фахових виданнях України та наукометричних базах:

1. Крючкова В. В., Тихомирова Т. С., Чікірякін К. В. Сталий підхід до управління текстильними відходами: досвід Чехії та перспективи його використання в Україні. *Екологічні науки*. 2024. № 5 (56). С. 203–210. (Б)

URL: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2024.eco.5-56.31>

(Наказ МОН № 409 від 17 березня 2020 р.)

2. Чікірякін К. В. Шестопалов О. В. Роль екологічної культури в розвитку суспільства. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2024. №4. С. 52–58. (Б)

URL: <https://doi.org/10.32782/1995-0519.2024.4.7>

(Наказ МОН № 1218 від 07.11.2018 р.)

3. Тихомирова Т. С., Новожилова Т.Б., Місик Я.Т., Крючкова В.В., Чікірякін К. В. Створення локального бренду як елемент сталого управління природоохоронними територіями. *Екологічні науки*. 2025. № 2 (59). С. 355–359. (Б)

URL: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.2-59.53>

(Наказ МОН № 409 від 17 березня 2020 р.)

4. Самойленко Н. М., Новожилова Т. Б., Шестопалов О. В., Чікірякін К.В., Титаренко А.І. Підвищення якості підготовки екологів у питаннях управління у природоохоронній діяльності та екологічної безпеки *Екологічні науки*. 2025. № 4 (61). С. 216–220. (Б)

URL: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.4-61.34>

(Наказ МОН № 409 від 17 березня 2020 р.)

5. Чікірякін К.В., Шестопалов О. В. Науково-методичне обґрунтування індексу екологічної культури як інтегрального показника сталого розвитку суспільства. *Український журнал природничих наук*. 2025. №14. С. 374–382. (Б)

URL: <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.14.2025.34>

(Наказ МОН №491 від 27.04.2023 р.)

6. Тихомирова Т. С., Крючкова В.В., Чікірякін К.В. Грантові проекти для підтримки апсайклінг-підприємництва та розвитку екологічної культури в Україні як інструмент зменшення текстильних відходів. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія: Екологія. Публічне управління та адміністрування*. 2025. Вип. 1. С. 53–61. (Б)

URL: <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2025-1.06>

(Наказ МОН №1166 від 23.12. 2022 р.)

7. Тихомирова Т. С., Шестопалов О. В., Новожилова Т.С., Босюк А.С. Чікірякін К. В. Використання інструментів "Kahoot!" в освітній діяльності для формування екологічної культури та екологічної свідомості молоді. *Інтегровані технології та енергозбереження*. 2025. № 1. С. 119–129. (Б)

URL: <https://doi.org/10.20998/2078-5364.2025.1.11>

(Наказ МОН №1188 від 24.09.2020 р.)

8. Чікірякін К.В., Шестопалов О.В. Підходи до кількісного оцінювання рівня екологічної культури: формування інтегрального індексу. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки*. 2025. №146. С. 281 – 285. (Б)

URL: <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2025.146.2.35>

(Наказ МОН №627 від 14.05.2020 р.)

Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Чікірякін К.В., Баранова А.О., Шестопалов О.В. Аналіз проблеми формування екологічної культури в системі екологічної освіти. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей 31-ї*

Міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2023, 17–20 травня 2023 р. Харків: НТУ «ХПІ», 2023. С. 384.

URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65196>

10. Шестопапов О.В., Крючкова В.В., Чікірякін К.В., Тумановська К.В. Популяризація екологічної освіти. Шлях до сталого розвитку. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я* : тези доп. 32-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2024, 22–25 травня 2024 р. Харків: НТУ «ХПІ», 2024. С.399

URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/77899>

11. Сакун А. О., Пітак Р. О., Чікірякін К. В. Оцінка екологічних збитків завданих лісовому фонду України під час війни. *Сталий розвиток: захист навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування*: зб. матеріалів 8-го Міжнар. молодіжного конгресу, 16-18 жовтня 2024 р. м. Львів : ГО "МНГ", 2024. С.25

URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/91439>

12. Чікірякін К.В., Шестопапов О.В. Місце екологічної культури в соціально-економічній трансформації людства. *Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Summer Debates: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Internet Conference, August 1-2, Dnipro. 2024.* с. 308

URL: <https://ir.nmu.org.ua/server/api/core/bitstreams/f9d4fe1c-b705-49e4-8240-b3d7e550befe/content>

13. Тихомирова Т. С., Шестопапов А. В., Босюк А. С., Крючкова В. В., Чікірякін К. В. Творчі конкурси екологічного спрямування як ефективний інструмент екологічної освіти та просвітництва молоді. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*: тези доп. 33-ї Міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD-2025, 14–17 травня 2025 р. Харків: НТУ «ХПІ», 2025. С. 442.

URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/91587>

14. Босюк А. С., Чікірякін К.В., Косенкова І.Д. Освітні інструменти для формування екологічної свідомості спортсменів в межах Цілей сталого розвитку. *Актуальні проблеми формальної і неформальної освіти з моніторингу довкілля та заповідної справи: тези доп. 4-ї Міжнар. інтернет-конф.* Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2025. С. 70-71.

URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/88942>